

Het rijkste vogelgebied van Texel: de duinen

ADRIAAN J. DIJKSEN

Op de kaart van Nederland ziet het er niet zo indrukwekkend uit, het Texelse duingebied. Zeker vergeleken met de andere Waddeneilanden heeft Texel langs z'n westkust maar een "smal strookje geel". Toch is het duingebied voor de broedvogels van het eiland van uitzonderlijk belang. De duinen beslaan rond 19% van Texels oppervlak, maar huisvesten bijna 40% van alle broedvogelparen. En dat terwijl ook buiten de duinen talloze natuurgebieden op het eiland te vinden zijn!

Bepalend voor de vogelstand van een gebied zijn onder andere de opbouw, de gesteldheid en de variatie van het terrein en hoe daar mee omgesprongen werd en wordt. De grote variatie van de Texelse duinen met uitgestrekte oppervlakten sterk geaccidenteerd open duin, maar ook met struweelrijke en lage natte valleien en met duinmeertjes staat garant voor veel vogelsoorten.

Bovendien heeft men aan het einde van de vorige eeuw getracht grote delen van het duin in cultuur te brengen door ontwatering en door bosaanplant. Dit is (ten dele) gelukt en dat bracht grote verliezen mee. Daardoor is echter ook extra variatie ontstaan, bijvoorbeeld in de vorm van duinweilanden, die thans door een ander dan agrarisch beheer weer goede vogelgebieden zijn geworden of kunnen worden.

Ongetwijfeld is de vogelrijkdom ook te danken aan de bescherming. Al in de jaren twintig werden delen van het gebied aangewezen als natuurreserveaat en in de jaren vijftig en zestig werd langzamerhand het hele duin als natuurgebied beheerd. Belangrijk daarbij is dat, onder druk van het sterk groeiend toerisme, het Staatsbosbeheer een duidelijk en stringent toegangsbeleid heeft ingesteld. Daarin is rekening gehouden met de belangen van

de recreant maar zeker ook met de vogelstand in de duinen.

En zo komt het dat de duinen, ondanks dat het gebied veel vrij toegankelijke paden heeft (gemiddeld 28 meter pad of weg per hectare) en onder hoge recreatieve druk staat (enkele miljoenen bezoekers per jaar, per hectare 5 à 6 maal zo hoog als het duingebied op Terschelling!), toch tot de meest vogelrijke gebieden van het land behoren.

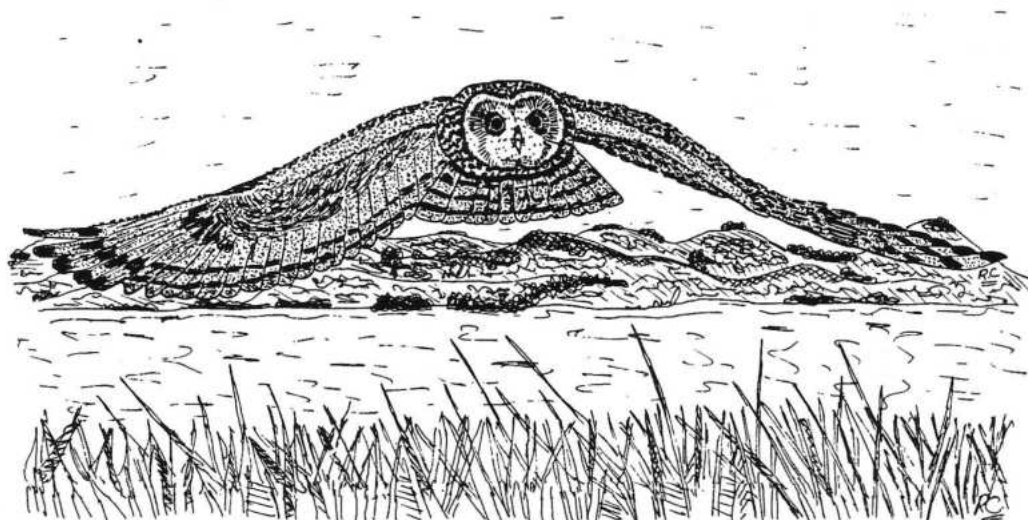
Rode Lijst

De duingebieden op het eiland zijn niet alleen rijk aan grote aantallen broedparen, maar ook aan soorten. Als we het op duingronden aangeplante bos meerekenen, broedden de laatste decennia 104 soorten in dit gebied. Zonder de bossen zijn het er nog altijd 96 en dat is 85% van alle soorten die in deze periode op het eiland tot broeden kwamen. Onder deze soorten bevinden zich bovendien 22 soorten die vermeld worden op de nationale lijst van met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende soorten, de zogenaamde Rode Lijst.

Ook deze cijfers, hoewel saai en misschien voor een vogel- of natuurliefhebber niet zo veelzeggend, tonen in ieder geval de natuurbeschermer nog eens hoe belangrijk het duingebied is en waarom Texelse natuurbeschermers voor elke meter willen opkomen.

Meeuwen

Eén van de meest opvallende en kenmerkende groep van vogels in het duingebied is die van de meeuwen. Deze echte kustvogels broeden in grote kolonies waarin ze bij een bezoek (onder leiding!) voor spectaculaire beelden zorgen. De ontwikkeling van de meeuwenpopulaties op de eilanden wordt extra interessant nu ze in de duinen van het

Velduil boven het water.

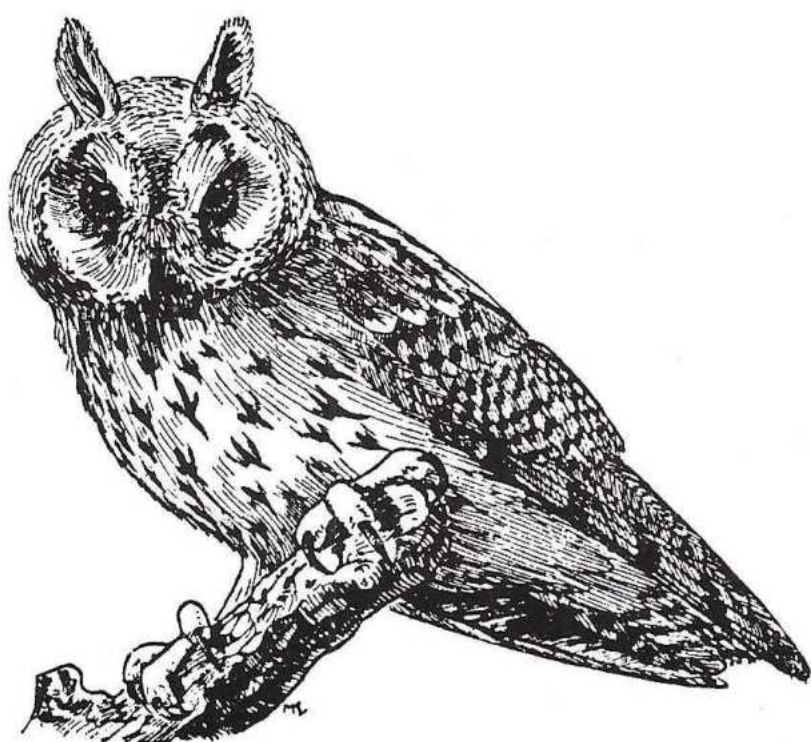
vasteland voortdurend geconfronteerd worden met hun "erfvijand", de vos. Op Texel zien we een soortgelijke ontwikkeling als in het hele wadden-gebied. De spectaculaire toename van de Zilvermeeuw is vrijwel tot staan gekomen maar de Kleine Mantelmeeuw begint steeds sneller in aantal toe te nemen. De aantallen Zilver- en Kleine Mantelmeeuwen bedroegen in 1986 en 1989 respectievelijk 10.409 tegen 8861 en 226 tegen 814 broedparen.

De Stormmeeuw vertoont een licht dalende tendens. Dit zou wel eens te maken kunnen hebben met plaatsconcurrentie met zijn grotere neven. Door de voortdurende kustafslag (zie het artikel van Sytske Dijksen elders in dit nummer) worden de grote meeuwenkolonies steeds verder de binnenduinen ingedrukt en als het om het bezetten van een duintje gaat, winnen de Zilvermeeuwen het altijd van de Stormmeeuwen.

Er broeden overigens nog twee andere meeuwensoorten in de duinen, natuurlijk de Kokmeeuw (waar broedt die niet?) maar ook de Zwartkopmeeuw. Deze nieuwkomer in ons land was in 1989 met twee paren op Texel vertegenwoordigd. Hij vestigt zich steeds in kolonies Stormmeeuwen, zowel in de oude binnenduinen als in de zeereep.

Kiekendieven in de lift

Roofvogels spreken misschien meer tot de verbeelding van natuurliefhebbers. Naast enkele paren Tornvalken broeden in de duinen vooral Kiekendieven. Ook de stand van deze soorten is volop in beweging. Immers, de Grauwe Kiekendief is verdwenen (laatste broedgeval in 1974), maar de Blauwe vestigde zich (eerste broedgeval in 1978). Inmiddels is de populatie van deze soort gestegen tot 17 paren. Daarnaast is de stand van de Bruine Kiekendief van enkele paren in de jaren zeventig gestegen tot 25 paren nu. Dit succes danken deze soorten aan diverse factoren, zoals een betere bescherming, een iets schoner milieu (minder bestrijdingsmiddelen) en in het Texelse gebied een overvloed aan voedsel. De laatste jaren waren er namelijk vooral in de duinen bijzonder veel muizen, met name Noordse Woelmuizen die een geliefkoosde prooi zijn voor kiekendieven (en Velduilen). Bovendien heerste in het cultuurland een ware rattenplaag en ook daarvan zullen de roofvogels hebben geprofiteerd.

Velduil.

Karekiet.

Voorjaarsbode

Als in februari het weer wat voorjaarsachtig begint aan te doen, mogen we hem al in de duinen verwachten, de Wulp. Kennelijk verblijven deze broedvogels vlakbij, op het wad of in de natte weilanden. En zodra ze de kans zien, gaan ze even het broedgebied verkennen. Wordt het daarna weer kouder, dan zijn ze even snel weer verdwenen, maar toch hebben de vroegste paren ieder jaar vóór april de eerste eieren wel gelegd. De Wulp mogen we dan ook een karaktersvogel van het Texelse duin noemen. Jaarlijks komen rond 150 paren op Texel broeden en dat is ruim 2% van alle Nederlandse Wulpen.

Velduilen en Tapuiten

Er zijn nog een paar andere vogelsoorten waarvan de Texelse stand enkele procenten van de hele Nederlandse populatie vertegenwoordigt en waarvoor het Texels duingebied dus belangrijk is. In de eerste plaats is daar de Lepelaar (elders in dit nummer schrijft Peter van der Wolf meer over deze soort). Daarnaast mag Texel trots zijn op zijn Velduilen. Het aantal paren wisselt nogal eens maar ligt vaak rond 10 tot 15. De Nederlandse broedpopulatie bedraagt 100 tot 200 zodat in sommige jaren meer dan 10% van alle Nederlandse Velduilen in het Texels duingebied kan broeden.

Minder spectaculair maar wel een echte duinvogel is de Tapuit. En als ik over een echte duinvogel spreek bedoel ik natuurlijk het voorkomen van de soort in Nederland. Deze vogel komen we name-

lijk tegen van Nederlands zeeniveau tot duizenden meters hoogte in de gebergten of op de kale steenachtige gebieden in Scandinavië of op IJsland. Als het woongebied maar kaal is! Wat vegetatie betreft lijken deze gebieden inderdaad wat op elkaar. Er groeien veel mossen en korstmossen naast wat verspreide struikjes. Verreweg de meeste Tapuiten van de Texelse duinen broeden in verlaten konijnholen. In het midden van de jaren tachtig werden tenminste 170 paren vastgesteld. Dat is bijna 9% van de totale Nederlandse populatie. De laatste jaren zien we een achteruitgang bij deze soort in verschillende delen van het duingebied. Het is waarschijnlijk dat predatie door Fretten hiervoor verantwoordelijk is.

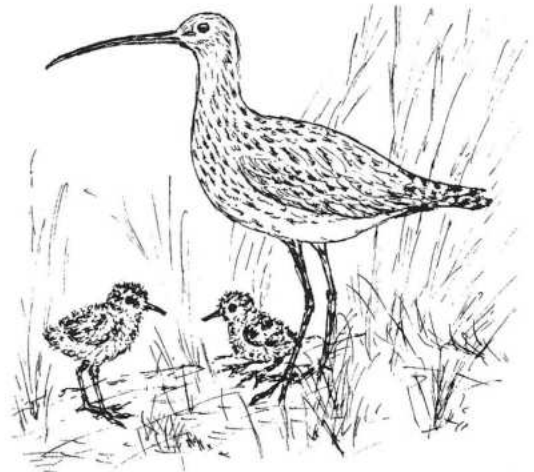
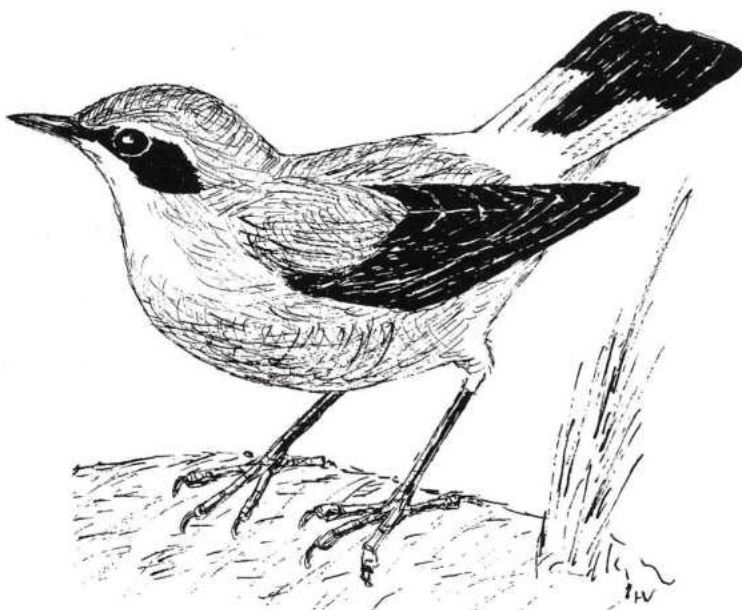
Nieuwe duinbeheerders

Sinds enkele jaren zijn er nieuwe beheerders actief in het duin: Grauwe Ganzen. Vooral in de jaren zeventig namen de aantallen van deze soort in het cultuurland flink toe en vanaf 1982 verscheen de soort ook in het duingebied. Nu broedt er in totaal al een tiental paren. In een natte vallei, zoals het Grote Vlak, verblijven ze van maart totdat de jongen kunnen vliegen. Al die tijd vreten ze water- en moerasplanten en grassen. Daarmee dragen ze een belangrijk steentje bij aan het open houden van het gebied en het kort houden van de vegetatie.

Oost-Europese immigranten

Al enkele jaren voordat een nieuwe wind door Oost-Europa waaide, belandden veel immigranten uit oostelijke streken in ons land. Sinds in 1987 een invasie van Roodmussen in ons land plaatsvond, heeft Texel er een nieuwe broedvogel bij. Dat jaar broedde zeker één paar in een deel van De Muy dat rijk is aan wilgenstruweel. In 1989 waren er al drie territoria. Hoewel de mannetjes heel opvallend gekleurd lijken (althans in de boekjes) vallen ze in het veld nauwelijks op als ze hun eenvoudig maar heel kenmerkend liedje niet zingen. Ook verder gedraagt de soort zich heel stiekum en onopvallend.

Tapuit.

Wulp met jongen.

Toekomst

De toekomst van het Texelse duingebied, het moet in ieder geschrift over de natuur van dit gebied benadrukt worden, is niet rooskleurig. Ten eerste lijken de gelden, die nodig zijn om de huidige kustlijn te handhaven, nog steeds niet definitief gereserveerd te zijn door het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Ten tweede wordt bij de beherende dienst, het Staatsbosbeheer, in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, steeds meer bezuinigd. De bewaking van de gebieden moest daardoor bijvoorbeeld sinds de jaren zeventig al met bijna 50% verminderd worden, zodat erosie en versterking door recreatie steeds verder zullen toenemen. Bovendien biedt de nieuwe zakelijke "beheers-cultuur", zoals die thans bij het gereorganiseerde Staatsbosbeheer is ingevoerd (geen natuurbeschermers meer in de leiding), allermist de garantie dat de rijke natuur van het hele duingebied integraal beschermd en behouden zal blijven. Versnippering van het gebied in belangrijke reservaten en gebieden waar de recreant vrij spel krijgt, zou een veel grotere schade betekenen dan het verlies van de opgegeven gebieden alleen. De duinen van Texel moeten één groot aaneengesloten natuurgebied blijven!

Adriaan Dijkzen is amateur-ornitholoog en werkzaam in EcoMare, centrum voor wadden en Noordzee op Texel.

Literatuur

1. DIJKSEN A.J. ET AL., in voorbereiding. Avifauna van Texel.
2. OSIECK, E.R., 1986. Bedreigde en karakteristieke vogels in Nederland. Zeist.
3. SOVON, 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels. Arnhem.